

УДК 343.9.024(4)

О. Ю. Шостко, завідувач лабораторії дослідження проблем міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю Інституту вивчення проблем злочинності АПрН України, м. Харків

ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В ДЕЯКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Реформування органів та установ, що входять до системи кримінальної юстиції України, є першочерговим завданням сучасного етапу розвитку нашої країни. Вивчення зарубіжного досвіду діяльності аналогічних структур сприятиме кращому розумінню традиційного підходу до запобігання і протидії організованій злочинності.

В європейських державах до системи кримінальної юстиції входять поліція, суди, державні обвинувачі, державні захисники, органи виконання покарань, органи пробації, тобто це визначення охоплює практичну діяльність інститутів держави, спрямованих на підтримку соціального контролю, утримання від вчинення злочинів та зменшення злочинності, притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб і призначення їм покарань та реабілітаційних заходів. Щодо протидії організованій злочинності, то в кожній країні існує своя специфічна побудова органів, які виконують цю функцію. Розглянемо її більш докладно.

До числа органів і служб, які здійснюють протидію організованій злочинності в *Австрії*, належать три спеціалізованих підрозділи, створені при генеральному директораті громадської безпеки МВС. Це оперативна група з боротьби зі злочинністю, пов'язаною з наркотиками (EBS), оперативна група з боротьби з тероризмом (EBT) і спеціальна оперативна група жандармерії (ГЕК). У 1993 р. на базі одного з цих підрозділів була сформована оперативна група з боротьби з організованою злочинністю (EDOK), до якої входять більш дрібні оперативні підрозділи. До компетенції EDOK належить здійснення контактів з усіма закордонними відомствами й органі-

заціями, які опікуються проблемами організованої злочинності в межах Інтерполу та Європолу¹.

Австрійська кримінально-розвідувальна служба, або Федеральне бюро розслідувань (*Bundeskriminalamt* — ВК), було створене згідно із законом про цей орган у 2002 р. Метою його діяльності є ефективна протидія злочинності на національному рівні, включаючи запобігання злочинності, розслідування злочинів, ведення кримінально-правової статистики, реалізація міжнародного співробітництва. Кримінально-розвідувальна служба має функції національного бюро для Європолу, Інтерполу, Шенгенської інформаційної системи².

Важливу роль у координації діяльності органів кримінальної юстиції із боротьби з організованою злочинністю відіграє прокуратура країни. З 1991 р. у Відні діє робоча комісія з боротьби з організованою злочинністю (ARBOV), у роботі якої беруть участь судді, прокурори, представники управління фінансів (розшук злочинців, які скоїли податкові злочини), поліції та міського магістрату³.

Як зазначають європейські фахівці, зокрема Юрген Сторбек, колишній директор Європолу, «... у плані організованої злочинності Австрія є однією з найбезпечніших країн в Європі»⁴. Причина керованості в регіоні виступає результатом ефективної співпраці між державними органами та поліцією, а також є наслідком роботи

з дрібними правопорушниками й віктимними групами. Коло потенційних клієнтів — споживачів злочинної продукції, а також потенційних жертв є значно нижчим, ніж в інших регіонах Європи. Сучасні загрози з боку організованої злочинності в Австрії є нижчими, ніж у деяких інших країнах: Іспанії, Італії, навіть у Німеччині, Великій Британії, Нідерландах.

На початку 90-х рр. в Італії виникла необхідність створення нових структур і нових організаційних моделей органів правопорядку, пов'язана з проникненням мафіозних структур у легальний бізнес і політику, що почало заважати нормальному розвитку держави. Саме в цей період почали діяти головні італійські служби, які на практиці ведуть боротьбу з організованою злочинністю, а саме: спеціальний підрозділ із боротьби з організованою злочинністю — *дирекція із розслідування злочинів мафії* (*Direzione Investigativa Antimafia* — DIA), яка функціонує під егідою департаменту державної безпеки Міністерства внутрішніх справ (створена згідно із законом № 410/91), *національна дирекція з боротьби з мафією, або Національна прокуратура Антимافії Італійської Республіки*¹ (*Direzione Nazionale Antimafia* — DNA), спеціальний парламентський комітет, спеціальні комісії та комітети, що опікуються різними адміністративними питаннями (програмами захисту свідків, потерпілих тощо)².

Чисельність DIA становить близько 1500 осіб. Головними функціями цього органу є скоординоване проведення розвідувальної діяльності, спрямованої на виявлення злочинних організацій мафі-

¹ Корнієнко М. В. Протидія організованій злочинності в країнах ЄС та США / М. В. Корнієнко. — К. : Правник, 2002. — С. 173, 174.

² Federal Investigation Bureau (Austria) [Електронний ресурс] // Wikipedia : the free encyclopedia. — Режим доступу: [http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Investigation_Bureau_\(Austria\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Investigation_Bureau_(Austria)). — Заголовок з екрана.

³ Корнієнко М. В. Протидія організованій злочинності в країнах ЄС та США / М. В. Корнієнко. — К. : Правник, 2002. — С. 175.

У країнах із *романською* правовою системою судді, прокурори і слідчі об'єднуються загальними поняттями — *магістратура*. Термін «магістр» має багато значень, але в цьому випадку магістром вважаються судді, починаючи з основного рівня (ланки), прокурори та слідчі. В інших країнах такої узагальнюючої термінології не існує, але слідчі в німецькомовних країнах називаються *слідчими суддями* (див.: Бостан С. К. Державне право зарубіжних країн : навч. посіб. / С. К. Бостан, С. М. Тимченко. — К. : Центр навч. л-ри, 2005. — С. 340).

⁴ Dennoch: Organisierte Kriminalität nimmt zu [Електронний ресурс] : [10.09.2001, 16:19] // News.at : News Network Internet Service GmbH. — Режим доступу: <http://www.news.at/articles/0137/10/20390/dennoch-organisierte-kriminalitaet>. — Заголовок з екрана.

¹ Так перекладається назва цього спеціалізованого органу в Меморандумі про співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Національною прокуратурою Антимافії Італійської Республіки в боротьбі з організованою злочинністю і відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, від 14 лютого 2001 р. (див.: Меморандум про співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Національною прокуратурою Антимافії Італійської Республіки у боротьбі з організованою злочинністю і відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс] : вчинено у Києві 4 лют. 2001 р. // Генеральна прокуратура України : офіц. інтернет-портал. — Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=84333. — Заголовок з екрана).

² Measuring Organised Crime in Europe / T. V. Beken [and etc.]; Institute for International Research on Criminal Policy, Gent University. — Maklu Publishers, 2004. — P. 28.

озного типу, їх зв'язків, структури, сфер діяльності, і проведення розслідування щодо вищезазначених злочинних організацій. Крім того, DIA, а також у деяких випадках його директор мають повноваження контролювати проведення тендерів, підозрілих фінансових операцій, пов'язаних із громадськими роботами, де виникає небезпека проникнення або впливу організованих злочинних груп¹.

DIA має три відділи: превентивного розслідування (центральний розвідувальний підрозділ, що збирає та аналізує інформацію), кримінального розслідування (планує розслідування та координує проведення поліцейських операцій), міжнародних відносин у сфері розслідування (співробітництво з аналогічними структурами зарубіжних країн на підставі двосторонніх і багатосторонніх угод). DIA ефективно співпрацює з групою експертів країн «Великої вісімки» у сфері протидії східноєвропейській організованій злочинності, з Європолем у сфері створення робочих аналітичних файлів щодо східноєвропейської організованої злочинності, а також ФАТФ у питаннях відмивання брудних грошей.

Згідно зі ст. 5 закону Італії № 410/91 кожні півроку публікується звіт DIA. Він містить інформацію щодо результатів діяльності цього спеціалізованого органу. Цей закон передбачає, що DIA повинно проводити узгоджені запобіжні слідчі заходи відносно організованої злочинності, а також розслідування злочинів, які були скоєні злочинними організаціями мафіозного типу. Відповідно до цієї статті Міністерство внутрішніх справ кожні шість місяців повинно робити доповіді про діяльність і досягнення DIA парламенту, а також надавати річний звіт з організованої злочинності. Варто зазначити, що DIA постійно проводить аналітичні дослідження².

Надзвичайно важливим є те, що в 1996 р. у структурі дирекції було створено *міжвідомчу групу* з боротьби з організованою злочинністю із представників поліції (National Police), карабінерів (Carabinieri) і фінансової поліції (Guardia di Finanza), які мають

¹ Шостко О. Ю. Про доцільність створення Національної Служби Розслідувань (НСР) в Україні / О. Ю. Шостко // Юрид. Україна. – 2007. – № 1. – С. 96.

² Measuring Organised Crime in Europe / T. V. Beken [and etc.] ; Institute for International Research on Criminal Policy, Gent University. – Maklu Publishers, 2004. – P. 28, 29.

власні центральні підрозділи з боротьби з організованою злочинністю¹.

DNA — Національна прокуратура антимафії — була створена в 1992 р. у межах Генеральної прокуратури, очолюється Національним прокурором антимафії. Працівниками цього спеціалізованого органу є висококваліфіковані юристи-професіонали, які проходять ретельний відбір при призначенні на посаду. Як було наголошено раніше, DNA має мережу із 26 регіональних управлінь, на які покладено відповідальність із розслідування діяльності злочинних об'єднань мафіозного типу. DNA координує роботу органів кримінальної юстиції і суду із цього питання. Така координаційна діяльність потребує великого обсягу інформації стосовно структури, сфери інтересів злочинних організацій. Національна прокуратура антимафії має добре систематизовану електронну базу даних, отриману від судових органів. Вона дозволяє мати повне досьє на будь-яку особу, яка потрапляла в «коло інтересів» будь-якого органу кримінальної юстиції у зв'язку з причетністю до злочинів мафії².

До структури Національної прокуратури антимафії входять п'ять департаментів і дев'ять служб. Компетенція департаментів розмежовується виходячи з того, який тип мафіозних угруповань є об'єктом їх розслідувань. Так, один із департаментів займається традиційними організаціями (наприклад, Коза Нострою), інший — порівняно новими угрупованнями (албанськими, китайськими, російськими) тощо. Із служб Бюро можна виділити служби для виявлення підозрілих операцій, розслідування викрадань людей з метою викупу, службу, що аналізує державні тендери, службу міжнародної співпраці, а також службу аналізу законодавства й документації.

Основною функцією DNA є координація розслідування кримінальних справ окремими прокурорами за фактами злочинів, типових для мафіозних організацій. Для ефективної реалізації вказаної функції потрібні глибокі знання про структуру й діяльність мафіозних

¹ Шостко О. Ю. Про доцільність створення Національної Служби Розслідувань (НСР) в Україні / О. Ю. Шостко // Юрид. Україна. – 2007. – № 1. – С. 96–97.

² National Antimafia Bureau (DNA) [Електронний ресурс] : Italian Justice Ministry // J-Web. – Режим доступу: http://www.jweb-net.com/index.php?option=com_content&task=category&sectionid=4&id=24&Itemid=52. – Зароловок з екрана.

організацій, а також можливість своєчасно отримувати й аналізувати інформацію про стан організованої злочинності. Потреба бюро в інформації забезпечується наявністю електронної бази даних, отриманих із судових органів. Інформація, що міститься в цій базі даних, ретельно проаналізована й систематизована. Вона дозволяє в разі необхідності отримати повне резюме на конкретну особу, яка коли-небудь потрапляла в поле зору органів кримінального переслідування з приводу причетності до мафії. Реалізація функції координації розслідування забезпечується такими повноваженнями спеціалізованого прокурора: він може дати безпосередні вказівки окружним прокурорам із приводу порядку здійснення розслідування тієї чи іншої кримінальної справи щодо злочинних дій організованих об'єднань, викликати територіальних прокурорів у бюро для вироблення стратегії слідства, а також передати розслідування кримінальної справи одному з прокурорів антимафії, якщо воно вимагає спеціальних навичок і знань у частині здійснення кримінального переслідування.

Особливо слід відзначити функцію Національної прокуратури антимафії з контролю законопроектної діяльності у сфері протидії організованій злочинності. Згадана вище служба аналізу законодавства й документації DNA уповноважена аналізувати законопроекти, які спрямовані на протидію організованої злочинності, а також узагальнювати правозастосовчу практику судів. *Окрім того, якщо в процесі розслідування будь-якої справи мафії буде виявлено, що конкретна норма закону «дозволяє здійснювати реальні одиничні протиправні дії», то ця інформація також передається до служби аналізу законодавства й документації. На підставі проведеного службою аналізу можуть вироблятися поради, рекомендації для усунення тих або інших недоліків законодавства. Подібні пропозиції передаються Верховному комісарові з боротьби з корупцією для доповіді Прем'єр-міністрові на підставі протоколу про взаємодію між комісаріатом і бюро¹.*

Серед основних заходів, що принесли позитивні результати в протидії організованій злочинності в Італії, варто назвати саме плідне співробітництво і належну координацію правоохоронних

і судових органів, створення нових оперативних підрозділів, використання в деяких операціях підрозділів регулярної армії.

У *Федеративній Республіці Німеччина* функції із підтримки громадського порядку поділені між відповідними поліцейськими структурами на земельному (16 федеральних земель) і республіканському рівнях. Основними органами правової охорони, на які покладено обов'язок протидіяти злочинності, є федеральна поліція (Bundespolizei, до 2005 р. вона називалась Федеральна служба охорони кордону), земельна поліція (Laenderpolizei) і федеральне відомство кримінальної поліції, або, як її інакше перекладають, федеральна кримінальна поліція (Bundeskriminalamt — ВКА)¹.

До обов'язків останньої входить збирання й аналіз інформації, в тому числі ведення статистики; надання підтримки поліції земель у роботі із запобігання злочинам; виконання завдань, пов'язаних з організацією кримінального переслідування; нагляд за дотриманням законів і науково-дослідна робота в галузі криминології. ВКА може направляти своїх співробітників до органів поліції земель з метою надання допомоги в проведенні розслідування злочинів, у тому числі вчинених організованими злочинним угрупованнями. На федеральну кримінальну поліцію також покладено обов'язки протидії міжнародним організованим злочинним угрупованням.

Федеральне відомство кримінальної поліції відіграє значну роль у протидії організованій злочинності. Цей орган розробляє стратегію, тактику, методи контролю організованої злочинності й корупції, координує діяльність, а також є відповідальним за збирання та аналіз статистичних даних щодо цього явища. До боротьби з організованою злочинністю долучаються також федеральні митні органи, до структури яких входять підрозділи, що виконують так звані квазіполіцейські функції².

¹ Policing Profiles of Participating and Partner States [Електронний ресурс] : Germany // OSCE : Policing OnLine Information System. – Режим доступу: http://polis.osce.org/countries/details?item_id=17. – Заголовок з екрана.

² Юрченко А. Ф. Аналіз досвіду Німеччини у боротьбі з організованою злочинністю / А. Ф. Юрченко // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2003. – № 5. – С. 32. Крім ВКА, інформацію щодо організованої злочинності збирають підрозділи поліції 16 федеральних земель, управління федеральної прикордонної поліції, прокуратура, розвідувальні органи, митні органи.

¹ National Antimafia Bureau (DNA) [Електронний ресурс] : Italian Justice Ministry // J-Web. – Режим доступу: http://www.jweb-net.com/index.php?option=com_content&task=category&sectionid=4&id=24&Itemid=52. – Заголовок з екрана.

З урахуванням поширення організованої злочинності на всій території Німеччини, зміни її кількісних та якісних характеристик найбільш вагомими стають два напрями, які функціонально забезпечують, головним чином, Федеральна кримінальна поліція та земельні відомства Кріпо (скорочена назва всіх підрозділів кримінальної поліції земель ФРН):

1. Боротьба зі злочинними угрупованнями у великих промислових районах ФРН. Для виконання цього завдання в системі поліції Німеччини створюються спеціальні комісії, орієнтовані на розслідування конкретних злочинів.

2. Боротьба зі злочинними угрупованнями на всій території Німеччини. З цією метою створюються спеціальні поліцейські підрозділи — інспекції.

До складу комісій та інспекцій входять, як правило, висококваліфіковані поліцейські, які мають великий досвід боротьби з проявами організованої злочинності¹.

Поряд із цими структурами створені й діють спеціальні інспекції кримінальної поліції з боротьби з організованою злочинністю. Наприклад, у Гамбурзі до складу інспекції входить штабна група і три комісаріати. Штабна група виконує такі завдання: готує накази, доводить їх до виконавців, планує та проводить операції. Перший комісаріат збирає, систематизує й аналізує інформацію, направляє узагальнені дані в підрозділи інспекції. Другий комісаріат проводить розслідування злочинів. Третій комісаріат виконує спеціальні оперативні завдання².

Допомогу у виявленні незаконної діяльності організованих злочинних угруповань надає Федеральна розвідувальна служба ФРН (ФРС), яка має у своїй структурі відповідні земельні підрозділи. До її компетенції входить виявлення, розкриття таких видів злочинів, як тероризм, незаконний збут зброї, незаконне укладання зовнішньоекономічних угод, які являють істотну загрозу для держави, незаконне ввезення наркотичних засобів у великих розмірах, відмивання грошей, одержаних незаконним шляхом членами організованих угруповань.

¹ Корнієнко М. В. Протидія організованій злочинності в країнах ЄС та США / М. В. Корнієнко. – К. : НТБ Правник, 2002. – С. 95.

² Там само. – С. 99.

Унаслідок цих обставин Федеральна кримінальна поліція і Федеральна розвідувальна служба удосконалюють форми та методи координації дій своїх підрозділів у боротьбі з організованою злочинністю. У роботі спеціальних підрозділів велика роль відводиться такому організаційно-тактичному заходу, як аналітична розвідка¹.

Існує три рівні виявлення організованої злочинної діяльності у ФРН. Перший рівень виявлення організованої злочинної діяльності становлять службовці місцевої поліції. Другий рівень виявлення організованої злочинності формують службовці кримінальної поліції всіх поліцейських структур, які мають додаткові можливості для встановлення осіб, причетних до організованої злочинної діяльності. Третій рівень виявлення та розкриття організованої злочинної діяльності утворюють співробітники відділів кримінальної поліції, які спеціалізуються в цьому напрямі. Співробітники даних відділів можуть користуватися різними джерелами інформації: базами даних усієї поліції (звіти про події, заяви про злочини, вказівки, матеріали кримінальних справ); результатами таємних розслідувань (повідомлення інформаторів, агентів, прихованих дівизавачів, результати власних розслідувань); ЗМІ (повідомлення, оголошення, аналітичні статті про боротьбу з організованою злочинністю)².

ФРН має двосторонні угоди з іншими країнами щодо протидії організованій злочинності, зокрема, ще в 1991 р. було підписано угоду з Польщею про боротьбу з організованою злочинністю. У грудні 1997 р. бундестагом було ухвалено Закон про Європол³, яким було врегульовано питання правового статусу національних установ, які будуть контактувати з цією європейською регіональною організацією, умови і підстави використання та захисту оперативної інформації під час реалізації спільних заходів, права й обов'язки офіцерів зв'язку тощо.

У *Болгарії* поряд із органами кримінальної юстиції загальної компетенції створено спеціалізований орган — Національну служ-

¹ Корнієнко М. В. Протидія організованій злочинності в країнах ЄС та США / М. В. Корнієнко. – К. : НТБ Правник, 2002. – С. 118–128.

² Там само. – С. 115–117.

³ Gesetz zu dem Ubereinkommen vom 26. Juli 1995 auf Grund von Artikel K.3 des Vertrags uber die Errichtung eines Europaischen Polizeiamts (Europol — Gesetz) vom 16. Dezember 1997 // Bundesgesetzblatt. – 1997. – Teil II. – S. 2150.

бу з боротьби з організованою злочинністю. Вона була створена в 1991 р. як структурний підрозділ Міністерства внутрішніх справ, який відповідає за виявлення і розкриття злочинів організованих угруповань на національному й міжнародному рівнях.

Національна служба з боротьби з організованою злочинністю проводить операції з пошуку, інформаційного аналізу та перехоплення злочинців незалежно або спільно з іншими відомствами. Служба уповноважена розслідувати злочини проти власності, порушення митного режиму, фінансові, кредитні, податкові злочини, а також злочини, які посягають на пенсійну систему країни; терористичні дії; корупційні дії; незаконну торгівлю людьми; наркотичні злочини; комп'ютерні злочини; злочини проти інтелектуальної власності; порушення законів при організації і проведенні азартних ігор; злочини, пов'язані з участю в злочинних угрупованнях. Національна служба з боротьби з організованою злочинністю бере участь у міжнародних операціях з виявлення і затримання злочинців¹.

У Сербії після «революції» 2000 р. уряд країни розпочав демократичні перетворення, приділяючи першочергову увагу реформуванню органів кримінальної юстиції, зокрема поліції. За організацію поліцейської діяльності Сербії відповідає Головне управління поліції у структурі Міністерства внутрішніх справ. Також є спеціалізовані правоохоронні органи (агентство інформаційної безпеки, податкова поліція і митниця).

Міністерство внутрішніх справ Сербії заснувало спеціальний підрозділ з боротьби з організованою злочинністю — директорат. Як свідчить спеціальна література, ця структура продемонструвала ефективну роботу. Працівники підрозділу також проходять спеціальні курси з нових методик протидії організованим групам. Допомагають у їх організації Інститут миру (США) та уряд Нідерландів².

¹ Клітченко О. С. Забезпечення внутрішньої безпеки країн у контексті нових загроз і викликів (Болгарія, Румунія, Словаччина та Угорщина) [Електронний ресурс] / О. С. Клітченко // Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – Режим доступу: http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb3&issue=2005_2. – Заголовок з екрана.

² Althanassopoulou E. Fighting Organized Crime in Southeast Europe / E. Althanassopoulou. – Hardback : Routledge, 2005. – P. 99–115.

У 2000 р. в Сербії було прийнято Закон «Про організацію і юрисдикцію державних органів влади з протидії організованій злочинності»¹. Цей закон регулює утворення, організацію, юрисдикцію та повноваження державних органів для виявлення й притягнення до відповідальності осіб, які вчинили злочини, зазначені в законі.

Названим законом встановлено перелік органів кримінальної юстиції, які повинні вживати заходів із протидії організованій злочинності: спеціалізована прокуратура, департамент МВС із протидії організованій злочинності й корупції, спеціалізований суд, спеціалізовані установи виконання покарання.

Спеціалізована прокуратура із протидії організованій злочинності підпорядкована окружній прокуратурі в Белграді й діє відповідно до закону про державне переслідування у судовому порядку, якщо цей закон не передбачає ніяких інших положень. Очолює цю прокуратуру спеціалізований прокурор із протидії організованій злочинності. Спеціалізований прокурор має права й обов'язки державного обвинувача. Встановивши, що кримінальна справа є такою, що підпадає під дію названого закону, спеціалізований прокурор подає письмову заяву прокурору республіки з проханням надання повноважень або доручення щодо цієї справи йому (їй). Прокурор Республіки виносить рішення за заявою не пізніше ніж за вісім днів².

Протидія організованій злочинності на території Словаччини здійснюється підрозділом з боротьби з організованою злочинністю Національної поліції Словаччини, а також підрозділом з боротьби з корупцією Національної поліції Словаччини³.

У жовтні 2001 р. парламент прийняв новий Закон про поліцію. У 2002 р. до Кримінально-процесуального кодексу були внесені по-

¹ Law on organisation and jurisdiction of government authorities in supression of organised crime [Електронний ресурс] // The Organization for Security and Cooperation in Europe. – Режим доступу: http://www.osce.org/documents/fr/2002/07/127_en.pdf. – Заголовок з екрана.

² Там само.

³ Організована злочинність в Україні та країнах Європи : посібник / [О. М. Джужа, В. В. Василевич, Н. В. Кулакова та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – С. 112.

правки, що забезпечували реформування системи правоохоронних органів, а також приведення багатьох його норм до *Acquis communautaire* ЄС у сфері юстиції, внутрішніх справ і правосуддя.

Словаччина ввела посаду спеціального прокурора з боротьби з корупцією та організованою злочинністю і створила спеціальні суди для розгляду відповідних справ. У серпні 2002 р. були також змінені деякі норми в Цивільному кодексі, які були узгоджені з ратифікованою європейською Цивільною конвенцією про боротьбу з корупцією.

Таким чином, в європейських країнах вирізняються два види органів, які уповноважені здійснювати протидію організованій злочинності: правоохоронні органи загальної компетенції й правоохоронні органи спеціальної компетенції. У більшості з досліджених країн основним правоохоронним органом загальної компетенції є поліція, яка структурно підпорядкована міністерству внутрішніх справ країни. Органами спеціальної компетенції з протидії організованій злочинності є або підрозділи поліції (міністерства внутрішніх справ), або потужні самостійні (центральні) агенції, служби, департаменти. Останні створені в *Італії, Великій Британії, Норвегії, Польщі, Угорщині, Чеській Республіці, Хорватії, Болгарії*.

Спеціалізовані підрозділи можуть також утворюватися для протидії окремим найбільш поширеним або небезпечним видам (формам) організованої злочинної діяльності, які завдають найбільшої шкоди громадянам і суспільству, — відмиванню брудних грошей, фінансовим злочинам, торгівлі людьми, незаконному обігу наркотиків тощо, а також корупції. У деяких країнах (*Нідерланди, Австрія, Італія*) поширеною є практика утворення так званих цільових міжвідомчих команд — слідчих бригад, до складу яких входять представники різних силових відомств, у тому числі судової системи. Використання команди професіоналів із різних правоохоронних або регуляторних органів часто прискорює збирання складних доказів.

Органи прокуратури мають вагомую позицію у протидії організованій злочинності в усіх країнах. У деяких країнах (*Сербія, Італія*) запроваджено інститут спеціальних прокурорів, на яких не поширюються вимоги вищестоящих прокурорів, отже, вони є самостійними у своїх діях. Однак слід мати на увазі, що побудова органів

прокуратури, їх компетенція і головні завдання у більшості країн Європи відрізняються від прокуратури України, яка за своїми повноваженнями залишається до цього часу такою, якою була 50 років тому за часів СРСР.

У більшості країн суб'єкти протидії організованій злочинності дотримуються Рекомендації Комітету міністрів РЄ № (2001) 11 «Про керівні принципи боротьби з організованою злочинністю», згідно з якою країни-члени повинні розробляти нові методики поліцейської роботи шляхом зміщення акцентів із реактивного поліцейського реагування на проактивне поліцейське втручання, включаючи використання стратегічної розвідки й аналізу злочинності (розвідувальної інформації). Країни-члени мають розглянути можливість утворення спеціалізованих міждисциплінарних команд з розслідування економічних злочинів і організованої злочинної діяльності й підтримання обвинувачення по цих справах. Така міждисциплінарна робота вимагає вдосконалення координації, комунікації й обміну інформацією в межах системи кримінальної юстиції та інших компетентних органів влади.

*Рекомендовано до друку на засіданні лабораторії дослідження проблем міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю ІВПЗ АПРН України (протокол № 8 від 9 вересня 2009 р.).
Рецензент — кандидат юридичних наук **Н. В. Сібільова**.*

АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ

Питання боротьби зі злочинністю

Збірник наукових праць

Видається з 1997 року

Випуск 18

Харків
«Право»
2009

УДК 343

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту вивчення проблем злочинності Академії правових наук України
(постанова № 5 від 14.10.2009 р.)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 15928-4400ПР
від 02.11.2009 р.*

Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Борисов та ін. – Х. : Право, 2009. – Вип. 18. – 296 с.

Засновники

Академія правових наук України
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого
Інститут вивчення проблем злочинності АПРН України

Видавець

Інститут вивчення проблем злочинності АПРН України

Редакційна колегія:

В. І. Борисов (головний редактор), В. С. Зеленецький (заступник головного редактора), В. С. Батиргарєєва, Ю. В. Баулін, В. В. Голіна, Ю. М. Грошевський, Л. В. Дорош, В. А. Журавель, Н. В. Сібільова, В. В. Сташис, А. Х. Степанюк, В. П. Тихий, В. Ю. Шенітько

Науковий редактор *Л. В. Дорош*
Відповідальний за випуск *О. С. Четверикова*

Адреса редакційної колегії: 61002, Харків, вул. Пушкінська, 49,
тел.: 715-62-08, 700-65-81

© Інститут вивчення проблем злочинності АПРН України, 2009
© «Право», 2009

ЗМІСТ

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

<i>Борисов В. І.</i> Відповідність кримінального закону конституційним принципам здійснення правосуддя в Україні	3
<i>Дорош Л. В.</i> Теоретико-прикладні проблеми якості кримінального законодавства України	15
<i>Дзюба Ю. П.</i> Щодо узгодженості норм чинної Конституції України, проекту Конституції України, внесеного Президентом України, КК та КПК України, що забезпечують права громадян на свободу та особисту недоторканність	45
<i>Демидова Л. М.</i> Криміналізація заподіяння майнової шкоди: поняття, підстави та їх види	53
<i>Голіна В. В., Лукашевич С. Ю., Колодяжний М. Г., Кулікова В. В.</i> Регіональні (міські) програми запобігання злочинності: досвід емпіричного дослідження	66
<i>Батиргарєєва В. С.</i> Рецидивна злочинність в Україні: до проблеми її запобігання	80
<i>Головкін Б. М.</i> Щодо причин рецидивонебезпечності кримінальної активності раніше судимих корисливих насильницьких злочинців ...	102
<i>Яковець І. С.</i> До питання щодо суб'єктів оцінки якості кримінально-виконавчого законодавства	116
<i>Шостко О. Ю.</i> Діяльність суб'єктів протидії організованій злочинності в деяких європейських країнах	123
<i>Зеленецький В. С.</i> Судебний порядок обслуговування прав и законних інтересов личности в доследственном производстве	136
<i>Сібільова Н. В.</i> Поняття кримінального переслідування у доктрині та законодавстві (історичний аспект)	149
<i>Шило О. Г.</i> Юридична заінтересованість як передумова реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист на досудових стадіях кримінального процесу	162
<i>Глинська Н. В.</i> Динамічна сторона кримінально-процесуальної діяльності органів досудового розслідування: шляхи оптимізації	172
<i>Шепітько В. Ю., Журавель В. А.</i> Організаційно-тактичні засоби: поняття та значення	185

Шевчук В. М. Методологія криміналістики: дискусії, «новації», перспективи	193
Веліканов С. В. Родові, видові, підвидові, комплексні та модифікуючі методики розслідування злочинів	203
Затенацький Д. В. Застосування техніко-криміналістичних засобів для актуалізації ідеальних слідів.....	218

ТРИБУНА ДОКТОРАНТА, АСПИРАНТА І ЗДОБУВАЧА

Коновалова А. Ю. Арешт як вид покарання неповнолітніх осіб	227
Дунаєва Т. Є. Деякі аспекти гармонізації законодавства України у сфері протидії корупції із законодавством Європейського Союзу ...	235
Кузнєцов Р. В. Вплив якості кримінально-виконавчого законодавства на забезпечення права засуджених на правову допомогу	243
Михалко І. С. Аналіз визначення та змісту принципу раціонального застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки засуджених за українським та російським законодавством	249
Верхогляд О. В. Накладення арешту на майно як засіб забезпечення вирішення завдань кримінального судочинства.....	260
Синчук О. В. Ситуаційна зумовленість типових версій.....	270

РЕЦЕНЗІЇ

Музика А. А., Савченко А. В. Досягнення академічної правової науки України у боротьбі зі злочинністю	279
Лобойко Л. М. Рецензія на наукове видання «Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. — X. : Право, 2008. — Т. 5 : Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В. В. Сташиса. — 840 с.».....	283

НАШІ ВІТАННЯ

Василь Якович Тацій	290
Володимир Павлович Тихий	293